

Akademia Katolicka w Warszawie - Collegium Joanneum
Instytut Sztuki Sakralnej
Sylabus przedmiotowy

Kierunek studiów	Edukacja muzyczna z muzyką kościelną
Forma studiów	Stacjonarne
Poziom studiów	I stopnia
Profil kształcenia	praktyczny
Koordynator przedmiotu	Mgr Piotr Tabakiernik
Prowadzący zajęcia	Mgr Piotr Tabakiernik

1. Przedmiot

Nazwa przedmiotu w języku polskim	Cheironomia
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Cheironomy
Język wykładowy	polski
Status przedmiotu	Fakultatywny
Kod przedmiotu	Bf_6
Rok i semestr	Rok 3, semestr 5

2. Forma i miejsce zajęć, liczba godzin i punktów ECTS w planie studiów

Wykład	Ćwiczenia	Konwersatorium	Praktyka	Punkty ECTS	Miejsce zajęć
	30			2	Sala dydaktyczna

3. Cele przedmiotu

1.	Poznanie zasad śpiewu niemensuralnego. Poznanie zasad dyrygowania chorałem gregoriańskim. Umiejętność dyrygowania śpiewem niemensuralnym. Umiejętność dyrygowania chorałem gregoriańskim.
----	--

4. Wymagania wstępne

1.	Podstawowa znajomość techniki dyrygowania. Znajomość zasad chorału gregoriańskiego. Ogólna znajomość literatury chorałowej.
----	---

5. Przedmiotowe efekty uczenia się

Kod efektu uczenia się przedmiotu	Efekty uczenia się dla zajęć:	Kod standardu nauczyciela	Kod efektu uczenia się kierunku
Wiedza (W)			
Wiedza – W1	Student posiada gruntowną znajomość zasad i repertuaru śpiewu niemensuralnego	A1	K1_W01 K1_W20
Umiejętności (U)			
Umiejętności – U1	Potrafi na wysokim poziomie artystycznym dyrygować chorałem gregoriańskim	A1	K1_U09
U2	Potrafi współpracować ze scholą	A1	K1_U24
U3	Posiada umiejętność przygotowania i realizowania śpiewu niemensuralnego oraz korygowania wykonawstwa dyrygenckiego	A1	K1_U23 K1_U24
Kompetencje społeczne (K)			
Kompetencje – K1	Do bycia w pełni kompetentnym artystą i pedagogiem w odniesieniu do śpiewu niemensuralnego	A1	K1_K02 K1_K04
K2	Prowadzenia scholi w sposób świadomy i odpowiedzialny	A1	K1_K05
K3	właściwej oceny prezentacji artystycznych i pedagogicznych innych wykonawców śpiewów niemensuralnych	A1	K1_K01

6. Treści kształcenia

Opis treści
BLOK I. Wprowadzenie teoretyczne do cheironomii i śpiewu niemensuralnego (6 godz.) 1) Pojęcie cheironomii — geneza terminu, historia praktyki dyrygenckiej w śpiewie kościelnym od antyku po dzień dzisiejszy; cheironomia w tradycji bizantyjskiej, w cerkiewnym śpiewie wschodnim oraz w łacińskiej tradycji chorałowej (2 godz.). 2) Zasady śpiewu niemensuralnego — specyfika rytmu swobodnego; relacja tekstu do melodii jako nadrzędna zasada kształtowania frazy; pojęcia arsis i thesis oraz ich znaczenie dla prowadzenia zespołu (2 godz.). 3) Szkoły interpretacji chorału gregoriańskiego — Solesmes (klasyczne wydanie Graduale Romanum 1908, metoda Mocquereau), semiologia gregoriańska (Cardine) i jej konsekwencje wykonawcze; nurt restytucji (Graduale Novum) (2 godz.). BLOK II. Podstawy techniki gestu cheironomicznego (8 godz.)

- 4) Postawa dyrygenta: oddech, zakotwiczenie w miednicy, swoboda barków i ramion; ergonomia ręki w stosunku do dłoni i palców (1 godz.).
- 5) Rysunek ręki niemensualnej — krzywa ciągła (tzw. linia wiodąca) jako podstawowe narzędzie cheironomisty; różnica między gestem cheironomicznym a klasycznym schematem taktowym (2 godz.).
- 6) Arsis i thesis w praktyce dyrygenckiej — kształtowanie fraz jednosylabowych i kilkusylabowych; przejście arsis→thesis jako podstawowa jednostka gestu (2 godz.).
- 7) Ictus jako punkt referencyjny — odczytywanie ictus z notacji kwadratowej; realizacja ictus gestem ręki, bez schematu metrycznego (2 godz.).
- 8) Gest rozpoczynający (intonacja) i gest kończący (końcowe neumy, fermaty) — praktyczne ćwiczenia przed lustrem i z zespołem (1 godz.).

BLOK III. Cheironomia neum i grup neumatycznych (6 godz.)

- 9) Neumy proste (punctum, virga, tractulus) — gestyka realizująca pojedynczą nutę z uwzględnieniem wartości słownej; ćwiczenia na wybranych antyfonach (1 godz.).
- 10) Neumy dwudźwiękowe (pes, clivis) — kierunek wznoszący i opadający, zależność od akcentu słownego (1 godz.).
- 11) Neumy trzydźwiękowe (scandicus, climacus, torculus, porrectus) — gestyka i agogika; wpływ neum specjalnych na kształt frazy (2 godz.).
- 12) Neumy złożone, neumy ozdobne (quilisma, oriscus, strophicus) oraz epizemy i litery znaczące (litterae significativae) według Cardine'a — ich wpływ na interpretację (2 godz.).

BLOK IV. Prowadzenie form liturgicznych — repertuar mszalny (6 godz.)

- 13) Części stałe mszy (Ordinarium Missae): Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus Dei — analiza i praktyczne dyrygowanie wybraną mszą gregoriańską (np. Missa VIII *De Angelis*, Missa XI *Orbis factor*) (2 godz.).
- 14) Części zmienne mszy (Proprium Missae): introit, graduale, alleluja, offertorium, communio — specyfika dyrygowania śpiewami responsorialnymi z uwzględnieniem podziału na scholę i lud (2 godz.).
- 15) Śpiewy dialogowe celebransa i zgromadzenia — prefacja, *Pater noster*, *Ite missa est*; rola cheironomisty we wskazywaniu tempa i intonacji (1 godz.).
- 16) Repertuar okresu Adwentu i Bożego Narodzenia — praktyka na wybranych kompozycjach (*Rorate caeli*, *Puer natus est*) (1 godz.).

BLOK V. Prowadzenie form liturgicznych — poza mszą (2 godz.)

- 17) Liturgia Godzin — hymny, antyfony, psalmodia responsorialna i antyfonalna; dyrygowanie psalmodią w różnych tonach (1 godz.).
- 18) Nabożeństwa paraliturgiczne i procesje (Drogi Krzyżowe, nieszpory, adoracje) oraz współczesny repertuar śpiewu niemensualnego (*Śpiewnik Liturgiczny*, *Missam Cantare*) (1 godz.).

BLOK VI. Kolokwium i prezentacja dyplomowa (2 godz.)

- 19) Kolokwium ustne z zakresu teorii cheironomii i śpiewu niemensualnego (1 godz.).
- 20) Prezentacja końcowa — samodzielne przygotowanie cheironomii do wybranego utworu chorałowego i wykonanie z zespołem scholi lub grupą studencką (1 godz.).

RAZEM: 30 godzin ćwiczeń.

7. Literatura

Lp.	Obowiązkowa
1	<i>Graduale Triplex</i> . Solesmes 1979.
2	<i>Gaudeamus. Łaciński śpiewnik mszalny</i> . Warszawa 2008.
	Uzupełniająca

1	Lewkowicz Wojciech, <i>Muzyka sakralna</i> . Warszawa 1960. Cardine Eugenie, <i>Semiologia gregoriańska</i> . Kraków 2000.
2	Siedlecki Jan, <i>Śpiewnik kościelny</i> . Kraków 2015.

8. Metody dydaktyczne

Metody dydaktyczne
Metody dydaktyczne stosowane na zajęciach (ćwiczenia, 30 godz.): 1) Wykład konwersatoryjny wprowadzający zagadnienia teoretyczne (szkoły interpretacji, neumy, formy liturgiczne) — wykorzystywany głównie w bloku I i przy wprowadzeniu nowych zagadnień w blokach II–V. 2) Analiza źródeł i praca z tekstem muzycznym — czytanie notacji kwadratowej z Graduale Triplex, odczytywanie neum dodatkowych (semiologia Cardine'a), analiza wariantów tradycji manuskryptowych. 3) Demonstracja prowadzącego — pokaz gestu cheironomicznego, analiza wideo wykonań szkoły Solesmes oraz innych zespołów chorałowych (np. Ensemble Organum, Schola Cantorum Basiliensis). 4) Ćwiczenia dyrygenckie przed lustrem — doskonalenie ergonomii gestu, świadomość ciała dyrygenta; ćwiczenia wstępne bez zespołu. 5) Ćwiczenia praktyczne z zespołem scholi (lub grupą studencką) — każdy student regularnie dyryguje wybranymi utworami; pozostali studenci pełnią rolę zespołu wokalnego. 6) Metoda problemowa i rozwiązywanie zadań artystycznych — student otrzymuje utwór do samodzielnego opracowania cheironomicznego, przedstawia koncepcję grupie, koryguje pod okiem prowadzącego. 7) Dyskusja grupowa i wzajemna ocena (peer review) — omawianie występów koleżanek i kolegów; formułowanie uwag konstruktywnych; refleksja nad wykonawstwem. 8) Praca indywidualna z prowadzącym — konsultacje przy przygotowaniu prezentacji końcowej. 9) Praca w małych grupach (2–4 osoby) — przygotowywanie fragmentów repertuaru z podziałem ról (solista/kantor, schola, cheironomista).

9. Nakład pracy studenta

NAKŁAD PRACY STUDENTA	
rodzaj pracy	liczba godzin
Zajęcia dydaktyczne	30
Przygotowywanie się do zajęć	10
Konsultacje	
Przygotowywanie się do prezentacji/koncertu	5
Przygotowywanie się do egzaminu/zaliczenia	5
Łączny nakład pracy studenta w godzinach	50
Liczba punktów ECTS	2

10. Metody weryfikacji efektów uczenia się

Metody weryfikacji efektów uczenia się	Wymagania końcowe - zaliczenie roku, forma oceny	Symbol EUK
	kolokwium ustne	W1
	Samodzielne przygotowanie cheironomii do wybranego utworu i wykonanie z zespołem	U1, U2, U3, K1, K2, K3

Forma i warunki zaliczenia	Czynne uczestnictwo w zajęciach, osiągnięcie wszystkich założonych efektów kształcenia zweryfikowane podczas kolokwium i prezentacji (w minimalnym akceptowalnym stopniu – w wysokości powyżej 50%). Zaliczenie na ocenę
-----------------------------------	---

.....

podpis autora

.....

podpis Dyrektora EMMK